

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вчена рада

Протокол № 1 від 28.08.2025

Голова вченої ради

О. В. Яковлева

ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЯ ДИТЯЧИХ ТРАВМ

ВИБІРКОВА ОСВІТНЯ КОМПОНЕНТА

СИЛАБУС

для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти
за освітньою програмою «Реабілітаційна психологія»

Л. М. Гридковець, 2025 рік
grydkovec@kibit.edu.ua

СХВАЛЕНО

Кафедра психології

Протокол № 1 від 28.08.25

Зав. каф. *Лановенко* Ю. І. Лановенко

Київ 2025

Силабус вибіркової освітньої компоненти ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЯ ДИТЯЧИХ ТРАВМ для студентів освітньої програми «Реабілітаційна психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю С4 «Психологія» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини».

Розробники: Л. М. Гридковець, канд. психол. наук, доцент кафедри психології Київського інституту бізнесу та технологій; Л. П. Шкрібтієнко, канд. пед. наук, доцент, викладач кафедри психології Київського інституту бізнесу та технологій

Силабус затверджений на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 року

Завідувач кафедри Ю. І. Лановенко

© Л. М. Гридковець, Л. П. Шкрібтієнко, 2025 рік
© КІБІТ, 2025 рік

1. Анотація курсу

Місце «Психореабілітація дитячих травм» в програмі навчання: дисципліна відноситься до вибіркової освітньої компоненти професійної підготовки.

Засоби оцінювання – проміжні завдання, 1 підсумковий проект, підсумковий екзамен, який здійснюється за заліковими білетами (тестовими завданнями).

Форма навчання	Семестр	Кредити ECTS	Години	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	СРС	Екзамен
Денна	2	4	120	18	18	82	2
Заочна	2	4	120	10	10	98	2

Мова навчання: українська.

Передреквізити – Загально-психологічні засади психореабілітації, Психодіагностика та консультування в психореабілітації, Вікові особливості психореабілітації.

Постреквізити – Сучасні напрями психореабілітаційної роботи, Психологічна підтримка сім'ї в процесі реабілітації, Реабілітаційна казкотерапія та арт-терапія.

2. Мета курсу

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психологічна допомога дітям, які зазнали психотравмуючих подій, а також використання засобів діагностики й психологічної реабілітації в роботі практичного психолога.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у магістрів-психологів цілісного уявлення про дитячу травму, формування у здобувачів фахових умінь у сфері діагностики, розуміння і психореабілітації дитячих психотравм.

Згідно з вимогами освітньої програми, студенти повинні освоїти наступні **компетентності**:

ЗК 01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 04. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 06. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК 03. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК 04. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково-верифікованих методів та технік.

СК 05. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК 07. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК 08. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК 09. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК 10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СК 11. Здатність надавати оперативну психологічну допомогу та використовувати методи психологічного захисту людини в складних життєвих ситуаціях.

СК 13. Здатність розробляти та застосовувати превентивні та корекційні програми збереження психологічного здоров'я людини.

СК 14. Здатність до рефлексії та супервізії власної фахової діяльності.

СК 15. Здатність активізувати психосоматичні ресурси особистості для її ефективного функціонування в кризових складних життєвих ситуаціях.

СК 16. Здатність застосовувати психологічні технології, спрямовані на відновлення психоемоційного стану, соціальної активності, когнітивних функцій і самостійності клієнтів.

До програмних результатів навчання віднесено:

ПРН 01. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН 04. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПРН 05. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН 07. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПРН 09. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН 10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПРН 13. Визначати психічні, когнітивні та емоційні потреби клієнтів у процесі реабілітації, адаптації та соціалізації.

ПРН 14. Розробляти та впроваджувати індивідуальні та групові програми психологічної реабілітації з урахуванням медичних, психологічних і соціальних факторів.

ПРН 15. Надавати кваліфіковану психологічну допомогу особистості у кризовому стані складних життєвих ситуаціях для активізації ресурсів її життєстійкості.

ПРН 16. Співпрацювати з фахівцями суміжних галузей (педагогами, соціальними працівниками, менеджерами, лікарями, реабілітологами) у процесі психологічного реабілітаційного супроводу клієнта.

Програма навчальної дисципліни складається з **2-х змістових модулів та 9-и тем.**

3. План лекційних та семінарських занять та завдання до СРС

Підручник цього курсу – Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.

Змістовий модуль 1. Поняття психологічної травми в дитячому віці

Лекція 1. Психологічна травма в дитинстві: визначення, види, вплив.

1. Види психологічних травм.
2. Вплив дитячої травми на подальше життя дитини.
3. Дитячий досвід і соціалізація.

Практичне заняття 1. Визначити біологічні механізми поведінки.

Заняття проводиться в дискусійній формі-обговорення тем:

1. Що таке психологічна травма у дітей.
2. Які види травм бувають у дитячому віці?
3. Чим відрізняється гостра травма від хронічної?
4. Як психотравма впливає на емоційний та когнітивний розвиток?
5. Що таке вторинна та комплексна травма?

СРС 1.

1. Написати есе (1-1,5 стор.): «Чим гостра психотравма відрізняється від хронічної: приклади з дитячого досвіду».
2. Порівняти класифікацію дитячих травм за DSM-5 та за підходом Джудіт Герман.
3. Висловіть своє ставлення до дитячої травми в контексті біології поведінки. Аргументуйте прикладами з книги або відео.

Письмову відповідь додати до Гугл-класу.

Література:

1. Коен, Дж., Маннаріно, А., Деблінджер, Е. Психотерапія з дітьми та підлітками, які пережили травму та втрату. Український переклад Сергія Засекіна. – Київ: Свічадо, 2016. – 264 с.
2. Брієр, Дж. Основи травмофокусованої психотерапії / Дж. Брієр, К. Скотт ; пер. з англ. Ю. Ясницька. – Київ: Інститут психічного здоров'я, 2015. – 448с.

Лекція 2. Біопсихосоціальні механізми дитячої травми.

1. Розкриваються біологічні, психологічні та соціальні аспекти формування травми у дитини.
2. Як травма впливає на мозок дитини.
3. Фізіологічні реакції пов'язані з переживанням травми.
4. Роль сім'ї у переживанні або подоланні травми.
5. Психологічні механізми захисту активуються у дитини.
6. Поняття резилієнсу і його прояв.

Практичне заняття 2. Працюємо з механізмами дитячої травми.

1. Збирання інформації про травму.
2. Обговорення впливу на мозок.
3. Розпізнавання негативних думок та вироблення власних механізмів захисту.
4. Корекція травмуючого досвіду з членами родини (крізь власну призму).

Заняття проводиться в тренінговій формі: група ділиться на пари та відпрацьовує означені питання.

СРС 2.

1. Опрацювати тему з підручника з нейропсихології про вплив стресу на мозок дитини.
2. Зробити презентацію (5–7 слайдів): «Психологічні механізми захисту у дітей: адаптивність і ризики».
3. Написати короткий огляд, тезисно: «Роль сім'ї у формуванні резилієнсу у дитини».

Література:

1. Клінічна психологія: навч. посіб. / за ред. В. В. Москаленко, С. В. Волошиної. – Київ: Центр учбової літератури, 2021. – 368 с.

Лекція 3. Вікова специфіка переживання травми.

1. Як дошкільник реагує на стрес і травму.
2. Особливості травматичних переживань у молодших школярів.
3. Типові реакції підлітків на травму.

Практичне заняття 3. Працюємо з переживанням.

Заняття проводиться в тренінговій формі: студенти розділяються на дві групи (діти та психологи) та надають допомогу «дітям» різного віку.

4. Фактори, що визначають ступінь уразливості до травми.
5. Врахування вікових особливостей при наданні допомоги.

СРС 3.

1. Проаналізувати відеофрагменти з реакціями дітей різного віку на стрес.
2. Побудувати таблицю: реакції на травму у вікових групах (0-3, 4-6, 7-12, 13-17 років).
3. Написати міні-рефлексію (до 1 стор.): «Як вік дитини визначає мої дії як фахівця?».

Література:

1. Клінічна психологія: навч. посіб. / за ред. В. В. Москаленко, С. В. Волошиної. – Київ: Центр учбової літератури, 2021. – 368 с.
2. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.
<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/705405/1/%D0%904%20%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A%202015.pdf>

Лекція 4. Діагностика психотравми у дітей: методи, інструменти, етичні обмеження

1. Психодіагностичні підходи та інструменти в роботі з дітьми, що пережили травму.
2. Методи діагностики травми в дітей.
3. Методика етичного проведення інтерв'ю з травмованою дитиною.
4. TSCC, CDI, PCL-C – кодування.
5. Ідентифікація ПТСР у дитини.
6. Сигнали, що можуть свідчити про травму у невербальній поведінці.

Практичне заняття 4. Діагностуємо психотравму, ПТСР.

Заняття проводиться в тренінговій формі: студенти проводять самодіагностику, а потім аналізують і діляться результатами діагностики. Відпрацьовуємо методику подання результатів клієнту.

СРС 4.

1. Ознайомитися з інструкціями до шкал TSCC, CDI, PCL-C.
2. Скласти порівняльну таблицю методів: проєктивні, опитувальники, спостереження.
3. Розробити етичні правила поведінки під час діагностики дітей (5-7 пунктів).

Роботу додати до Гугл-класу.

Література:

1. Довідник діагностичних критеріїв DSM-5-TR. Американська психіатрична асоціація.— Львів : Видавництво «Компанія “Манускрипт”», 2024. — 592 с.
2. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. — К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. — 260 с.

Змістовий модуль 2. Екстрена психологічна допомога. Основи кризової інтервенції з дітьми після травми

Лекція 5. Основи кризової інтервенції з дітьми після травми в тлумаченні ГНМ (германської нової медицини).

1. Розбір поняття: психологічна перша допомога (PFA).
2. Етапи кризового втручання.
3. Дії у випадку втрати чи катастрофи.
4. Створення безпечного середовища для дитини.
5. Методи стабілізації

Практичне заняття 5. Робота з кризовим станом.

Заняття проводиться в дискусійній формі: група ділиться на підгрупи, кожна підгрупа отримує травматичну ситуацію (наприклад, втрата близької людини) і готує коротку презентацію, як розгортаються дії у випадку втрати та методи стабілізації за цією ситуацією. Потім – дискусія на основі презентацій підгруп.

СРС 5.

1. Опрацювати рекомендації про PFA (Psychological First Aid) – доступні за посиланням <https://era-ukraine.org.ua/posibnyk-persha-psykholohichna-dopomoha/>.
 2. Написати інструкцію (до 1 стор.): «Що робити фахівцю в перші години після травматичної події».
 3. Вправа: змодельовати діалог із дитиною після аварії (5-7 реплік фахівця).
- Відповідь додати до Гугл-класу.

Література:

Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. — К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. — 260 с.

Лекція 6. Арт-терапія в роботі з дитячою травмою

1. Арт-терапія як допомога дітям, що пережили травму.

Практичне заняття 6. Застосування арт-терапії в роботі з дітьми.

Заняття проводиться в тренінговій формі. Ознайомлення з арт-терапією

2. Техніки арт-терапії, що є найбільш адаптованими.
3. Малюнок як ключовий інструмент у роботі з дітьми.
4. Інтерпретація дитячих робіт.
5. Вправи, що стабілізують емоційний стан.

як потужним засобом підтримки дітей після травми. Розгляд найефективніших технік, адаптованих до вікових особливостей, зокрема малюнок – ключовий інструмент вираження почуттів. Інтерпретація дитячих робіт, щоб краще розуміти внутрішній світ дитини.

СРС 6.

1. Зібрати приклади (фото, опис) трьох арт-технік для роботи з травмою.
2. Проаналізувати дитячий малюнок (надається викладачем): на що звертати увагу?
3. Написати інструкцію для батьків: «Як провести арт-заняття вдома для зниження тривоги у дитини?».

Презентацію додати до Гугл-класу.

Література:

1. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії : навч. метод. посібник. Ч. 1 / Н. Калька, З. Ковальчук. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 232с. <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3301/1/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F-19-10-20.pdf>
2. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.

Лекція 7. Тілесно-орієнтовані методи у психореабілітації дітей.

1. Тілесні реакції на травму та техніки відновлення контакту з тілом як інструменту стабілізації.
2. Як тіло «запам'ятовує» травму.
3. Тілесні техніки для стабілізації станів у дітей.
4. Що таке заземлення і як його навчити дитину.
5. Дихальні вправи, що допомагають при тривожних станах.
6. Робота з тілесною дисоціацією.

Практичне заняття 7.

Відпрацьовуємо тілесні практики. Заняття проводиться в тренінговій формі. Розбір того, як тіло «запам'ятовує» травматичний досвід і які тілесні техніки допомагають дітям впоратися зі стресом. Застосування методів заземлення, які можна легко застосувати з дитиною для зниження тривожності. Практики дихальних вправ для швидкої релаксації.

СРС 7.

1. Вивчити техніки заземлення та дихання (за відеоматеріалами чи PDF-інструкціями).
2. Визначити: які вправи підходять для різних вікових груп (розподіл у таблиці).
3. Написати коротку замітку (до 1 стор.): «Як пояснити дитині, що тіло може допомогти впоратись із страхом?».

Відповідь додати до Гугл-класу.

Література:

Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.

Лекція 8. Робота з дітьми, які постраждали від насильства.

1. Специфіка реабілітації дітей, які зазнали фізичного, психологічного або сексуального насильства.
2. Як розпізнати дитину-жертву насильства.
3. Етапи психотерапевтичної роботи у випадках, коли дитина зазнала насильства.
4. Особливості розмови з дитиною про травматичні події.
5. Робота із відчуттям провини у дитини.
6. Роль захисного середовища у відновленні.

Практичне заняття 8.

Пропрацюємо ситуації з дітьми, що зазнали насильства.

Заняття проводиться в тренінговій формі. Розгляд ознак, за якими можна розпізнати дитину-жертву, та етапи психотерапевтичної підтримки в таких випадках.

Обговорення, як правильно вести розмову про травматичні події, враховуючи вікові особливості дитини. Створення безпечного, захисного середовища у процесі відновлення та формування довіри.

СРС 8.

1. Прочитати уривки з роботи Дж. Герман «Trauma and Recovery» про насильство над дітьми.
 2. Розробити алгоритм дій фахівця при підозрі на насильство.
 3. Підготувати презентацію-рефлексію: «Які внутрішні ресурси потрібні психологу, щоб ефективно допомагати дітям, які зазнали насильства?».
 4. підготувати коротку презентацію (5-7 слайдів).
- Презентацію додати до Гугл-класу.

Література:

1. Герман Джудіт Льюїс. Психологічна травма та шлях до видужання : наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору / пер. з

англ. О. Лизак, О. Наконечна, О. Шлапак. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. – 416 с.

https://ua-ebook.com/knyhy/psykholohiia/psykhoterapiia/psykholohichna-travma-ta-shliakh-do-vyduzhannia-naslidky-nasylstva-vid-znushchan-u-sim-i-do-politychnoho-teroru-dzhudyt-herman/?utm_source=chatgpt.com

5. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.

Лекція 9. Профілактика вторинної травматизації у фахівців.

1. Професійні ризики для психологів, які працюють із травмованими дітьми, та способи самопомоги.
2. вторинна травматизація, ознаки емоційного вигорання у фахівця.
3. Профілактика виснаження при роботі з травмою.
4. Методи саморегуляції для психолога.
5. Роль супервізії у захисті психолога.

Практичне заняття 9. Впровадження в практику профілактичних вправ щодо запобігання вигоранню, виснаження.

Заняття проводиться в тренінговій формі. Розгляд вторинної травматизації та ознак емоційного вигорання у фахівця. Обговорення ефективних методів профілактики професійного виснаження. Практики технік саморегуляції, які допомагають підтримувати емоційний баланс під час складної роботи. Роль супервізії як важливого інструменту підтримки і захисту психолога в професійній діяльності.

СРС 9 (підсумкове завдання).

1. Підібрати і пройти короткий онлайн-опитувальник з виявлення ознак вигорання.
2. Розробити свій план саморегуляції (мінімум 5 пунктів).
3. Підготувати презентацію: «Мій ресурс як фахівця: як я можу про себе піклуватись?» до 10 слайдів.

Література:

1. Бондаренко О. В. Психодинаміка емоцій і конфліктів: навч. посібник. – Київ: Видавництво “Знання”, 2021. – 280 с.
2. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії : навч. метод. посібник. Ч. 1 / Н. Калька, З. Ковальчук. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 232с.
3. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.

План занять та СРС для заочної форми

Лекція 1. Психологічна травма в дитинстві: визначення, види, вплив.

1. Види психологічних травм.
2. Вплив дитячої травми на подальше життя дитини.
4. Дитячий досвід і соціалізація.

Практичне заняття 1. Визначити біологічні механізми поведінки.

Заняття проводиться в дискусійній формі-обговорення тем:

1. Що таке психологічна травма у дітей.
2. Які види травм бувають у дитячому віці?
3. Чим відрізняється гостра травма від хронічної?
5. Як психотравма впливає на емоційний та когнітивний розвиток?
6. Що таке вторинна та комплексна травма?

СРС 1. Розкрити наступні питання (самостійно законспектувати відповіді):

1. Психологічна травма у дітей.
2. Вплив травми на дитину.
3. Поняття гострої травми.

Література:

1. Брієр Джон Н., Скотт Кетрін. Основи травмофокусованої психотерапії / пер. з англ. Ю. Ясницька; наук. ред. В. Горбунова, В. Климчук; передм. О. Романчук. – 2-ге вид., оновл. з урах. DSM-5. – Львів: Свічадо, 2015. – 448 с.

Лекція 2. Біопсихосоціальні механізми дитячої травми.

1. Біологічні, психологічні та соціальні аспекти формування травми у дитини.
2. Як травма впливає на мозок дитини.
3. Фізіологічні реакції пов'язані з переживанням травми.
4. Роль сім'ї у переживанні або подоланні травми.
5. Психологічні механізми захисту активуються у дитини.
6. Поняття резилієнсу і його прояв.

Практичне заняття 2. Працюємо з механізмами дитячої травми.

1. Збирання інформації про травму.
2. Обговорення впливу на мозок.
3. Розпізнавання негативних думок та вироблення власних механізмів захисту.
4. Корекція травмуючого досвіду з членами родини (крізь власну призму).

Заняття проводиться в тренінговій формі: група ділиться на пари та відпрацьовує означені питання.

СРС 2.

1. Опрацювати тему з підручника з нейропсихології про вплив стресу на мозок дитини.
2. Зробити презентацію (5-7 слайдів): «Психологічні механізми захисту у дітей: адаптивність і ризики».
3. Написати короткий огляд, тезисно: «Роль сім'ї у формуванні резилієнсу у дитини».

Література:

1. Клінічна психологія: навч. посіб. / за ред. В. В. Москаленко, С. В. Волошиної. – Київ: Центр учбової літератури, 2021. – 368 с.

Лекція 3. Вікова специфіка переживання травми.

1. Як дошкільник реагує на стрес і травму.
2. Особливості травматичних переживань у молодших школярів.
3. Типові реакції підлітків на травму.
4. Фактори, що визначають ступінь уразливості до травми.
5. Врахування вікових особливостей при наданні допомоги.

Практичне заняття 3. Працюємо з переживанням.

Заняття проводиться в тренінговій формі: студенти розділяються на дві групи (діти та психологи) і надають допомогу «дітям» різного віку.

СРС 3.

1. Проаналізувати відеофрагменти з реакціями дітей різного віку на стрес.
2. Побудувати таблицю: реакції на травму у вікових групах (0-3, 4-6, 7-12, 13-17 років).
3. Написати міні-рефлексію (до 1 стор.): «Як вік дитини визначає мої дії як фахівця?».

Література:

1. Клінічна психологія: навч. посіб. / за ред. В. В. Москаленко, С. В. Волошиної. – Київ: Центр учбової літератури, 2021. – 368 с.
2. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.
3. Філь О. М. Психологічні механізми захисту особистості: навч. посіб. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. – 208 с.

Лекція 4. Арт-терапія в роботі з дитячою травмою.

Практичне заняття 4. Застосування арт-терапії в роботі з дітьми.

1. Арт-терапія як допомога дітям, що пережили травму.
2. Техніки арт-терапії, що є найбільш адаптованими.
4. Малюнок як ключовий інструмент у роботі з дітьми.
5. Інтерпретація дитячих робіт.

Заняття проводиться в тренінговій формі. Ознайомлення з арт-терапією як потужним засобом підтримки дітей після травми. Розгляд найефективніших технік, адаптованих до вікових особливостей, зокрема малюнок – ключовий інструмент вираження почуттів. Інтерпретація дитячих робіт, щоб краще розуміти внутрішній світ дитини.

СРС 4. Розробити інструкції для роботи в техніці вільного малюнку з дітьми різних вікових груп. Проаналізувати, чим будуть відрізнятися інструкції.

Література:

1. Бондаренко О. В. Психодинаміка емоцій і конфліктів: навч. посібник. – Київ: Видавництво “Знання”, 2021. – 280 с.
2. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії : навч. метод. посібник. Ч. 1 / Н. Калька, З. Ковальчук. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 232с.
<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3301/1/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F-19-10-20.pdf>
3. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.

Лекції 5. Професійне вигорання.

1. Вигорання у психологів, що працюють з травмованими дітьми.
2. Вправи, що стабілізують емоційний стан.

Практичне заняття 5. Застосування арт-терапії в роботі з дітьми.

Заняття проводиться в тренінговій формі. Розгляд кейсів.

СРС 5.

1. Підібрати і пройти короткий онлайн-опитувальник з виявлення ознак вигорання.
2. Розробити свій план саморегуляції (мінімум 5 пунктів).
3. Підготувати презентацію: «Мій ресурс як фахівця: як я можу про себе піклуватись?» до 10 слайдів.

Література:

1. Бондаренко О. В. Психодинаміка емоцій і конфліктів: навч. посібник. – Київ: Видавництво “Знання”, 2021. – 280 с.

2. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії : навч. метод. посібник. Ч. 1 / Н. Калька, З. Ковальчук. – Львів : ЛьвДУВС, 2020. – 232с.
3. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник /З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, І.М.Біла, Г. П. Лазос, /за ред. З. Г. Кісарчук. – К.: ТОВ Видавництво “Логос”, 2016. – 260 с.

4. Засоби діагностики результатів навчання

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Дайте наукове визначення психологічної травми у дитячому віці.
2. Які класифікації дитячих психотравм існують у сучасній психотравматології.
3. У чому полягають відмінності між гострою, хронічною та комплексною психотравмою?
4. Охарактеризуйте концепт вторинної травматизації в дитячому віці.
5. Проаналізуйте вплив психотравматичних подій на емоційний розвиток дитини.
6. Яким чином психотравма може модифікувати когнітивне функціонування дитини?
7. Що таке комплексна психотравма та які її ключові характеристики у дітей?
8. Фактори, що підвищують вразливість дитини до розвитку психотравматичних реакцій.
9. Специфіка впливу психотравми на особистісний розвиток дитини.
10. Опишіть основні симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у дітей.
11. Проаналізуйте нейробіологічні механізми впливу травми на головний мозок дитини.
12. Визначте роль гіпокампу у формуванні травматичної реакції.
13. Визначте роль мигдалеподібного тіла у формуванні травматичної реакції.
14. Визначте роль префронтальної кори у формуванні травматичної реакції.
15. Які фізіологічні реакції супроводжують переживання дитиною травматичних подій?
16. Поясніть роль автономної нервової системи в регуляції стресової відповіді у дітей.
17. Визначте вплив сімейного середовища на перебіг та подолання психотравми.
18. Охарактеризуйте феномен резилієнсу в дитячому віці та його детермінанти.
19. Які психологічні захисні механізми домінують у дітей, які пережили психотравму?
20. Визначте роль соціального контексту у формуванні стійкості до травматизації.
21. Опишіть типові форми реакції підлітків на психотравматичні події.

22. Які біопсихосоціальні чинники сприяють ефективному відновленню після травми?
23. Обґрунтуйте застосування біопсихосоціальної моделі у вивченні дитячої травми.
24. Проаналізуйте вікову специфіку реагування на травму у немовлят.
25. Визначте особливості психічного реагування на стрес у дітей дошкільного віку.
26. Які характерні ознаки переживання психотравми у дітей молодшого шкільного віку?
27. Які вікові чинники впливають на інтенсивність та характер психотравматичних симптомів?
28. Як враховуються вікові особливості при виборі методів психокорекції та психотерапії?
29. Як змінюється розуміння втрати впродовж онтогенетичного розвитку дитини?
30. Назвіть психологічні маркери травматичного досвіду у підлітковому віці.
31. Визначте критичні вікові періоди з погляду ризику травматизації.
32. Поясніть зв'язок між рівнем когнітивної зрілості та здатністю до інтеграції травматичного досвіду.
33. Назвіть валідні психодіагностичні методики, що застосовуються для виявлення травми у дітей.
34. Які етичні принципи мають бути дотримані при психодіагностиці дітей з травматичним досвідом?
35. Що вимірює опитувальник TSCC (Trauma Symptom Checklist for Children)?
36. У яких випадках доцільно застосовувати CDI (Children's Depression Inventory)?
37. Для чого використовується шкала PCL-C у контексті дитячої травми?
38. Які невербальні прояви можуть вказувати на наявність психотравми у дитини?
39. Якими є можливості та обмеження проєктивних методів у діагностиці дитячої травми?
40. У чому полягають складнощі діагностики ПТСР у дітей раннього віку?
41. Які діагностичні стратегії є найбільш інформативними при роботі з малими дітьми?
42. Які методи клінічного спостереження дозволяють виявити симптоми травматизації?
43. Дайте визначення поняттю «психологічна перша допомога» (PFA) та опишіть її принципи.
44. Назвіть ключові етапи кризової інтервенції у роботі з дітьми.
45. Які компоненти забезпечують психологічну безпеку дитини після травми?
46. Як має діяти фахівець у випадку катастрофічної події, яка торкнулась дитини?
47. Які дії є ефективними в період раннього реагування на психотравму?
48. Як дорослі можуть підтримати стабілізацію дитини в кризовому стані?
49. Які техніки стабілізації є ефективними при роботі з дітьми після травми?

50. Яких інтервенцій варто уникати у гострій фазі переживання травми?
51. Які чинники є протективними щодо розвитку ПТСР у дитини?
52. Як фахівець має комунікувати з батьками дитини після психотравматичного випадку?
53. У чому полягає психотерапевтичний потенціал арт-терапії в роботі з дитячою травмою?
54. Назвіть ефективні техніки арт-терапевтичної інтервенції при психотравмі.
55. Як аналізувати символічний зміст дитячих малюнків у контексті травми?
56. Поясніть, чому графічна діяльність є ключовим інструментом у роботі з дітьми.
57. Назвіть, які арт-терапевтичні вправи мають стабілізуючий вплив на емоційний стан дитини.
58. Як реагувати фахівцю у випадку опору дитини до творчого самовираження?
59. Яким чином арт-терапія сприяє відновленню суб'єктності дитини після травми?
60. Назвіть матеріали та засоби, які рекомендується використовувати в арт-терапії з дітьми.

5. Оцінювання

Загальна система оцінювання дисципліни: активна участь в роботі, поточне та підсумкове засвоєння теоретичного матеріалу, вага оцінки розподілена по темам, тестовий контроль.

Види контролю: поточний, підсумковий. Форма контролю: іспит.

Умови допуску до підсумкового контролю: виконання всіх завдань, призначених для практичних занять та самостійної роботи.

По кожній темі можна набрати наступну максимальну кількість балів:

Теми	Максимальна оцінка на семінарському занятті для денної форми	Максимальна оцінка за СРС для денної форми навчання	Максимальна оцінка на семінарському занятті для заочної форми навчання	Максимальна оцінка за СРС для заочної форми навчання
1	2	4	4	8
2	2	4		
3	2	4		
4	2	4	4	8
5	2	4		
6	2	4		
7	2	5	4	8
8	2	5		
9	4	6	4	8
Підсумок	20	40	20	40
Залік	40		40	

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	відмінне виконання
82-89	Добре	B	вище середнього рівня
75-81		C	загалом хороша робота
67-74	Задовільно	D	Непогано
60-66		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
0-59	Незадовільно	FX	необхідне перескладання

Правила набору балів – протягом курсу студент може набрати 100 балів. Автомат за підсумковий контроль зараховується при наборі студентом не менше 60 балів (це відповідає «задовільній» оцінці та оцінці «Е» за системою ECTS). До 60 балів студент обов'язково здає іспит, який проводиться у тестовій формі (список запитань пропоновано).

Якщо студент набрав більше 60 балів, він іде на іспит за бажанням.

Підсумкова семестрова оцінка у випадку складання заліку визначається як сума поточної семестрової та екзаменаційної оцінок у балах. Зазначена оцінка заноситься до екзаменаційної відомості та індивідуального навчального плану здобувача освіти. Повторне складання екзаменів, заліків допускається не більше як два рази з кожного освітнього компонента (дисципліни): один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

6. Політика курсу

1. Політика викладача щодо здобувача освіти полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні освітнього процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.
2. Вивчення дисципліни передбачає постійну роботу здобувачів освіти на кожному занятті. Середовище під час проведення лекційних та практичних робіт є творчим, дружнім, відкритим для конструктивної критики та дискусії. Здобувачі освіти повинні здійснювати попередню підготовку до лекційних та практичних занять згідно з переліком рекомендованих джерел.
3. Самостійна домашня робота є обов'язковою для студентів індивідуальної форми навчання. Студенти, які навчаються на стаціонарі, виконують її в об'ємі, необхідному для набрання достатньої кількості балів. Робота повинна бути здана у вказаний час: на відповідному практичному занятті чи у зазначений термін в Гугл-класі. В разі несвоєчасного виконання завдання на автора (групу авторів) буде накладено штраф балів. В разі систематичного

(більше 3 разів) спізнення, бали за виконану роботу нараховуватися не будуть.

4. Студентам рекомендується вести зошит з підготовки до занять, у який заносяться основні позиції лекційного заняття та представлено конспекти рекомендованих першоджерел з тем, питань, що виносяться на практичні заняття. Представлений у зошиті матеріал має бути чітко структурований відповідно до питань, які розглядаються на занятті.
5. Робота, виконана студентом буде перевірятися на плагіат, який є злочином не лише в науковій, а й правовій сфері. Есе та інші роботи, що містять більше 30% тексту запозичень, оцінюватись не будуть.
6. Під час дискусії, представлення групових робіт, під час виконання тренінгових завдань участь у них обов'язкова для всіх членів групи. Необхідно вміти не лише виконати поставлене завдання, а й обґрунтувати його, пояснити особливості та висновки.
7. Поведінка на заняттях регламентується загальними правилами поведження в учбових закладах та соціальними нормами взаємодії (не дозволяється застосовувати нецензурну лексику, перебивати викладача та одногрупників, самотійно без дозволу пересуватися по аудиторії, розмовляти під час занять по мобільному телефону або в соцмережах).
8. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самотійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття.
9. В умовах онлайн-навчання спілкування викладачів зі студентами здійснюються за допомогою дистанційних технологій (мережі Інтернет, електронної пошти).
10. Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри психології, який безпосередньо проводить заняття, або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою dekanat@kibit.edu.ua

ГУГЛ-КЛАС

<https://classroom.google.com/>